

Как възниква Добруджанският въпрос?

140-годишнината от края на Руско-турската освободителна война, безал началото на Третата българска държава, е удобен повод да хвърлим поглед и върху генезиса на Добруджанския въпрос. Още повече, че съвременните поколения млади граждани на България са лишени по ред причини от знания за един от най-парнивите проблеми на двустранните ни отношения с Румъния. А чия територия да бъде географската област Добруджа се решава в хода на подготовката и в края на военните действия между Русия и Османската империя.

Знайте и, че самодържавна Русия пристъпва към тази, десета по ред, война с Турция, след една доста сериозна дипломатическа подготовка. Над елита й тегне като кошмар споменът за поражението в Кримската война, когато с Парижкия мирен договор (18 /30/ март 1856 г.) по решение на Великобритания, Франция, Австрия и др., на нея й се отнемат Южна Бесарабия и делтата на Дунава и се предават на васалното на Турция Молдовско княжество. Това „княжество“ отдавна е завоювано от турците, които го източават икономически, прогонвайки голяма част от местното население, и заселвайки земите с ногайски татари – номадски, негоден за стопанска дейност етнически елемент... Освен това Турция разполага свои гарнизони в тралове като Киля, Четата алба (днес Белгород Днестровский), и отдава Молдова на управление от „господари“ – гърци-фанариоти. Най-голямата част на това „княжество“ /т.нар. Буджак/ е позната тогава с името Бесарабия. По силата на Букурещкия мирен договор (1812 г.), с който Русия налага волята си на победената във войната от 1806-1812 г. Османска империя, завоюва по-голямата част от междуречието Прут-Днестър-Долни Дунав. Тази немалка територия от около 42 хиляди км² става част от Руската империя с името Бесарабия. Нея именно руските власти почват да облагородяват аграрно, привличайки земеделско население, както от българските земи, така и от Русия, Пруссия и др. На тази новозавоювана Бесарабия, русите придават по-цивилизован вид, тъй като по време на османската власт тя е била „тази пустинна земя“ /по изречение на А.С.Пушкин/. На

запад от р.Прут реално си е съществувало васално по на Портата Молдовско княжество.

Русия обаче губи Кримската война и Европейските сили, между които и Сардинското кралство, разпоредят по-годе цивилизованата от нея южна част на Бесарабия да бъде върната на Княжество Молдова, със столица гр.Яси. За Руската империя това е унижение, тъй като тя вече е заселила степта с трудолюбиво разнородно земеделско население, помогнала е на заселниците да се устроят, но й остават само северната половина на планираната Бесарабска губерния. Двете васални долнодунавски княжества Влахия и Молдова по общо решение решават да се обединят, да избрат един княз като държавен глава, макар и да не сключват васалитета със султана. Новата държава от тези две княжества приема името Румъния (прозв. на Rottma nea= Нови Рим) /1862 г./ Южна Бесарабия, следователно, става част от държавата Румъния, която започва да полага грижи да румънизира новата „стара“ молдовска земя...

Руските държавни мъже отгледно съзнават през 1876-1877 г., че подготовката трябва да спечелат първо за свой съюзник източноправославното Румънско княжество най-напред като плацдарм за военни действия южно от Дунава и евентуално като съюзник със собствена войска и че в случай на победа над Турция румънците биха пожелали някакви териториални бонуси. Другият, по-вълнуващ руския император и руската дипломатия проблем обаче е - недопускането на конфронтация с онези християнски Европейски страни, които формално не подкрепят Високата порта и са солидарни с руските искания за радикални реформи в Турция, а де факто са склонни да ограничат свободата на руските военни действия и със замисли да се градят нови или разширяват географски стари славянски държави. (Обратна е позицията на обединена Германия: Ото фон Бисмарк по свои съображения гледа само да поощрява руските военни начинания). Загоса се отдели специално внимание на контактите с Виена и с Лондон. И Австро-Унгария, и Великобритания са солидарни, че след като са допуснали Русия да воюва срещу Турция, то не трябва да й се позволи тя да допуска големи славянски държави на Балканите, за да не се разширява руското влияние. Нещо повече – на Англия се налага русите да обещават, че армията няма да минава Балкана!

Румънският премиер И.Брагиану още през септември 1876 г. участва в

переговори с русите, когато се стига до принципно съгласие в бъдеще Румъния да стане руски военен съюзник. В отговор Русия пък поема ангажимент да признае евентуална румънска независимост и да гарантира териториалната цялост на държавата. На 4 (16) април 1877 г. в Букурещ се подписва руско-румънска конвенция: Русия получава право да прехвърля през Румъния войски на южно от Дунав, срещу задължението да защитава териториалната цялост на Румъния. Само месец по-късно – на 9 май – васалното Румънско княжество обявява пред света своята независимост.

Руската дипломатия обаче не е спирала да работи – след краха на Цариградската конференция и подписването на тайната Будапещенска конвенция от 3 януари 1877 г. се подписва на 6 (18) март допълнение, даващо съгласие на Виена - Русия в близко време да получи обратно Ю.Бесарабия. Малко по-късно, на 8 юни с. г. по време на разговори на граф П.А.Шувалов с лорд Дерби пред британския кабинет се поставя и въпрос за Бесарабия. За основа на тези разговори стои разработеното от канцлера Горчаков предложение за възможните условия за мир: освен създаване на българско княжество и въвеждане на реформи в Турция, Русия би следвало да получи удовлетворение на своите си интереси – т.е. възвръщане на Ю.Бесарабия, като в този случай Румъния „до общо съгласие“ би могла да бъде компенсирана с част от Добруджа... Оттогава руската дипломатия започва да мисли за готвената размяна – Румъния да върне Ю.Бесарабия на Русия, а да получи... част от Добруджа, находяща се тогава в пределите на Турция.

С мисията да убеди румънския княз Карол и министрите му в целесъобразността на тази сделка, на 19 януари 1878 г. в Букурещ пристига граф Н.П.Игнатиев. Той е наговорен от императора да подготви и подпише с Турция окончателния договор, станал реалност в историята с името Санстефански мир. В него, както е известно, Игнатиев ще формулира клауза, че „като взема под внимание финансовите затруднения на Турция и в съгласие с желанието“ на Султана, руският цар се съгласява да замени изплащането на една огромна сума от турската страна с отстъпването на... Добруджа. Но тъй като Русия не желала да присъедини тази област, тя си запазвала правото да я размени с Ю.Бесарабия, отнета й през 1856 г. Тази именно бъдеща клауза пледира пред румънските държавници в продължение на 2,5 дни на път за Одрин граф Игнатиев, където вече е подписано

примирие и войските го очакват, за да отлави руската делегация, която трябва да подпише и мирът.

Румънските държавници рязко и категорично отхвърлят руската оферта, макар Русия да предлага двойно по-голяма територия в Добруджа, в сравнение с Южна Бесарабия. Същата реакция има и парламентът, а и свободният румънски печат. Интересен мотив за отказа е, че „приемането“ на Добруджа би породило напрежения между Румънската и Българската новосздаваща се държава. Другият още по-интересен момент е, че добруджанското християнско население, сред което българите са мнозинство, а румънците малцинство, изобщо не е питано: руската дипломатия се доверява на манипулирани от нейната администрация данни. В разговорите с Игнатиев румънските държавници, като отхвърлят офертата му, изказват мнение, че държавата им би могла да бъде обезщетена с някои земи от румънски села от десния бряг на Дунав и Видин до Никопол! Румънският княз Карол деликатно лансира кандидатура чрез лична уния русите да предложат него за потенциален български държавен глава и на Княжество България. И това е при положение, че самият Игнатиев не е стоял далеч от мисълта руският цар да изгидне личната негова кандидатура. Ето защо не бива да ни удивлява припомнянето от негова страна на отлично известния факт, че в 1812 г. Русия е присъединила един пуустец Татарски санджак с почти пустинна степ.

До Берлинския конгрес отношенията между доскоронните съюзници Русия и Румъния достигат неведжани висоти на антагонизъм по неприемането на руската оферта, като румънците търсят съдействие на всички европейски сили, за да им бъде дадена Ю.Бесарабия. Но конгресът е категоричен – на Румъния следва да се даде още добруджанска земя, не и Бесарабия : така на Букурещ се отстъпват още около 2000 км², като границата по суша между новата българска държава и вече независимата Румъния се премества от южната точка край Расова до гр.Мангалия, които вече престава да бъде в пределите на България. Румънският елит вече заживява с ролята си на упълномощен фактор, който чрез Добруджа трябва да парира руските славянски амбиции на юг... В унисон с тази си роля започва да и прекорва добруджанското минало с тезата, че Добруджа открий време е била изконна румънска земя... Проф.Калчо КАЛЧЕВ

Историкът проф. Пламен Павлов е новият почетен гражданин на Велико Търново

Около кандидатурата му се обединяват всички представители на комисията от общински съветници, която разглежда

предложенията. Преподавателят в катедра „Стара и средновековна история“ във ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“ проф. Пламен Павлов е издигнат за почетен гражданин на старата столица от дирекционния съвет на Регионалния исторически музей. В предложението, което е вхидирано във Велико-търновския общински съвет, се посочва, че той има стотици публикации в престижни национални и международни издания, в които прави ценни научни открития, а от

1984 г., когато става преподавател във ВТУ, животно му е свързан завинаги с Велико Търново. Ръководството на Сдружение „Българско наследство“ Балчик, България, поздравява видния наш учен проф.Пламен Павлов и го капи най-официално да участва в конференциите „140 г. от Освобождението“ и „За етнологията на българите“, които ще се проведат в рамките на IV Международен форум „Българско наследство“ в Балчик, България, от 24-26 август 2018 г. /Б.Т./

ИНИЦИАТИВА ЗА БЕСАРАБСКИТЕ БЪЛГАРИ

За реални граници на българската душа

Една забележителна част от нашия народ – бесарабските българи, пишат своята история повече от 200 години. Родени предци в някогашната Източна Румелия и принудени от Османска Турция да оцеляват извън долката на Отечеството, те винаги са живели, борили са се и са се чувствали част от нашия народ.

Отделени от основната българска общност, бесарабските българи са намирали начини да бъдат заедно с нея. Изключително дълъг е списъкът на личностите, които са ввели своя живот и усилия в различни сфери на нашата целокупна държавна, политическа, стопанска и културна традиция и практика.

Горчиво е да си признаем днес, че нашата държава все още не е изразила почит към великите примери на мнозина от тях и не е отдала заслужено признание на техния принос за развитието на България. Осъзнавайки този неизпълнен граждански и човешки дълг на българското общество, няколко организации – Международният търговски и културен център ГЕОПАН Бургас, Музеят на Лесотехническия университет, Редакцията на списание „Гора“ и НПО-платформите Гората.БГ и Менторс.БГ решиха да учредят дългосрочен граждански проект „Пантеон на бесарабските българи“.

Инициативата предвижда издаване и разпространение на серия от валидирани мемориални пощенски

картички на бесарабски българи с големи приноси за националното ни развитие, енциклопедичен справочник за извезени личности от бесарабската общност, тематични сборници и родови книги, научни конференции, постоянна експозиция на възпитаници на Болградската гимназия с приноси за българската държава, справочник за съхраняване архивен фонд в България за бесарабските българи и др.

Крайната цел на дългосрочния проект е възстановяването и активирането на историческите връзки между двете разделени общности на българския народ, формирането на близки културни нагласи и ясно очертаване на границите на българския духовен свят.

Очертаната първа стъпка по този труден за извършване в XXI век общестен път, свидетелства за необходимостта от проекта. Инициаторите му са убедени, че неговата реализация е неолгодна и че това са последните десетилетия, в които този път трябва да се измине във всички географски посоки.

Предстои представянето на първата мемориална пощенска картичка, която ще бъде изпратена на близо 1000 адреса в България, Молдова, Украйна и Русия с покана за съпричастие към целите на проекта. Тя се издава по повод „150 години от рождението на Петър Савов Беро, роден в село Кубей, Бесарабия, възпитаник на Болградската гимназия, агроном и лесовъд, един от първостроителите на горското дело в България и основоположник на лесопарка в Борисовата градина в София“.

Неговото име не бе отбелязано по заслуги и достойнство в кампанията за Борисовата градина, преминала неотдавна, въпреки, че през 30-те години на миналия век лесовъдът общност дори предлагал издигането на бюст-панетник за заслугите му.

Представянето на инициативата ще се състои на 27. 03. 2018 в Музея „Земият и хората“ – София от 18.00 часа.

Водец: Доктор Евгени Цавков, Директор на Музея на Лесотехническия университет.

Мемориална картичка №1 от серията „Пантеон на бесарабските българи“, съвместно издание на Гората.БГ – София, Музея на лесотехническия университет – София, Менторс.БГ – София и ГЕОПАН – Бургас, тираж 1000, издание по повод 150 години от рождението и 100 години от смъртта на Петър Савов Беро, роден в с. Кубей, Бесарабия. Възпитаник на Болградската гимназия, агроном и лесовъд, един от първостроителите на лесопарка в Борисовата градина в София